

Πάνος Νιαβής

ΤΟ ΜΑΥΡΟ ΓΑΛΑ
ΤΗΣ ΗΤΤΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η νύχτα στο σπίτι της οδού Σκουφά	13
Στο νοσοκομείο	38
Επιστροφή στο σπίτι	72
Απαιχαιρετισμός στο σπίτι της οδού Σκουφά	86
Στο λεωφορείο για το γηροκομείο	88
Άφιξη στο γηροκομείο	98
Ο Λιόσκα αφηγείται στον Σέτο πώς εκπαιδεύτηκε για μυστικές αποστολές στην ΕΣΣΔ	108
Η ιστορία και η δολοφονία του Κώστα Καραγιώργη ή Γυφτοδήμου στη Ρουμανία	156
Η δολοφονία του συγγραφέα Γιούρι Ντομπρόφσκι	191
Νυχτερινά αγωνία ξυπνώντας μακριά από το σπίτι του της οδού Σκουφά	208
Ο Σέτος στη Μακρόνησο	216
Το επόμενο πρωινό στο γηροκομείο	241
Απογευματική επίσκεψη της Ντορουντίνας	245
Η ιστορία της Ντούσκα, της Ρωσίδας φυσικοθεραπεύτριας του Γία	272
Η δεύτερη μέρα της φυσικοθεραπείας και η ιστορία της Ντούσκα	314

Η τρίτη μερα της φυσικοθεραπείας και η συνέχεια της αφήγησης από την Ντούσκα	363
Η Ντούσκα και η μάνα της φτάνουν στην Ελλάδα	396
Η ζωή της Ντορουντίνας και η ιστορία της Δασιάς με τα δικά της μάτια	448
Τελευταία μέρα στο νοσοκομείο	523

Η ΝΥΧΤΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΣΚΟΥΦΑ

Πρέπει να έχουν περάσει τα μεσάνυχτα από ώρα. Κι εγώ ο Γίας Λιοκής στριφογυρίζω στο κρεβάτι μου. Ο ύπνος έρχεται και φεύγει, ξεθωριασμένα λόγια και εικόνες πάνε κι έρχονται. Πεθυμώ διαρκώς βουνά, να τα τυλίγουν ομίχλες, να αλαφραίνουν οι μνήμες που στάζουν αίμα! Δυο σύντροφοι αντάρτες, χτυπημένοι, σαπίζουν στο πέρασμα του αυχένα ή του χρόνου. Έξω φυσάει. Χειμώνας, σαν τότε, του χίλια εννιακόσια σαράντα επτά τη χρονιά. Αδιαπέραστο το σκοτάδι. Βλέπω και «ζω» ένα μακρύ όνειρο-εφιάλτη. Είμαι, λέει, σε ένα επαρχιακό γηροκομείο και στο πρεβάζι έχει πιάσει δέκα πόντους μαύρο χιόνι! Επιδέξια χώνεται στις αργόσυρτες συλλαβές των λέξεων του ονείρου μου, τα χρώματα αποχρωματίζονται σαν Ζωή που ξοδεύτηκε σπάταλα και άσκοπα. Ίδιο μ' εκείνο που εμφανιζόταν καθώς άνοιγα την τάφρο της αβύσσου που μου κατάπια τη Ζωή, ενώ νόμιζα πως άνοιξα τούνελ προς το Φως, την Ελευθερία, την Ισότητα και τη Δικαιοσύνη.

Έχουν περάσει τα μεσάνυχτα από χρόνια, κι εγώ από καιρό ανήμπορος στο περιθώριο της ζωής και των εξελίξεων, μετά τη χρεοκοπία του εκδοτικού μου οίκου. Μια καμπάνα ηχεί συνδουλίζοντας αόριστα το τέλος εντός μου, ενώ στα όνειρα πάνε κι έρχονται αποθαμένοι με χείλη λιπόσαρκα και μαλλιά χορταριασμένα. Η διαδρομή είτε είναι μέρα είτε είναι νύχτα είναι μουχρή. Σαν να εκπαιδεύομαι στο ατελεύτητο του σκότους, αφού το φως μου λιγοστεύει προοδευτικά, παίρνοντας αθόρυβα το σχήμα της αιώνιας ανάπαυσης. Όλα φαντάζουν λυπημένα ακόμη και οι όποιες μικροχαρές μου είναι λιμάνια με έρημες αποβάθρες όπου σκουριάζουν οράματα και αυταπάτες.

Εκείνος υπάκουα κατεβαίνει τη σκάλα που τρίζει. Ανοίγει πόρτες, κλείνει πόρτες, επιθεωρεί τα δωμάτια του ισογείου όπου κατοικεί πολύ καιρό η γριά ματαιοδοξία μας. Σα να κωλυσιεργεί να φτάσει στην εξώπορτά μας. Ακούγεται μέχρι πάνω η παγωνιά του κλειστού χώρου από το ανοιγο-κλείσιμο των σκοτεινών δωματίων. Ίσως να ακούγονται και τα συντρίμμια από μια ακαθόριστη Λύπη ενός ναυαγισμένου παρελθόντος που επιμένει να με θυμάται αυτούς τους εύκολους καιρούς.

Ο Σέτος γκρεμίζει ένα γυάλινο μπιμπελό μες στο σκοτάδι και σπάει με πάταγο, ίδιο με τον πάταγο που κάνουν οι τυραννίες που καταρρέουν θρυμματισμένες. Ενώ οι αδηφάγες συμμορίες των καταχραστών, πριν εξέλθουν από τη σκηνή, σκοτώνουν μερικούς ποιητές, συγγραφείς και ζωγράφους, ξέροντας πως δεν θα τους δοθεί η ευκαιρία σε δημοκρατικούς καιρούς να χύσουν αίμα ξανά, για την άρρωστη ηδονή τους, σκοτώνοντας όσους τους ενοχλούσαν, ή επειδή υπήρχαν και ταυτόχρονα ήξεραν καλά πόσο τους περιφρονούσαν.

«Εγώ είμαι ο Λιόσκα, ο δεύτερος της τριάδας. Ο πολιτικός εξόριστος. “Διέπρεψα” εκεί που έφτασα, στα βάθη της Σοβιετικής Ένωσης. Έχω φυλακίσει, βασανίσει και σκοτώσει πολλούς τέτοιους για έναν στίχο, για μια παράγραφο ή για έναν ζωγραφικό πίνακα αστικής απόκλισης. Αλλά αυτά στην ώρα τους. Δεν είναι τώρα η ώρα και η στιγμή τους. Ας μην ξοδεύω άκαιρα τα λόγια μου σαν σκυλί που γαυγίζει τη σκιά του».

«Εγώ ο Σέτος, το άλλο μισό του Ιανού που είμαστε και κατοικούμε στα ενδότερα του Γία, έμεινα εδώ, δικάστηκα, φυλακίστηκα, εξορίστηκα, επέστρεψα όμως στη ζωή και πρόκοψα, άλλοτε τίμια κι άλλοτε άτιμα. Ποιος δίνει σημασία πια σ’ αυτά! Έγινα μέγας και τρανός στον χώρο των εκδόσεων. Κι όπως ήρθε η ραγδαία άνοδος, ήρθε το δυο χιλιάδες οχτώ, ξαφνικά, και η πτώση με κρότο και απίστευτο πάταγο».

«Εγώ, ο Λιόσκα, γύρισα στην Ελλάδα το χίλια εννιακόσια ογδόντα πέντε, όταν βγήκα στη σύνταξη ή δεν τους ήμουν σε τίποτα χρήσιμος, στα ύστερα της Σοβιετικής Ένωσης και με συντηρεί ο Γίας, αγόγγυστα στις δόξες και στις ήττες του, σαν τώρα».

Ο Σέτος έβγαλε το μάνταλο της πόρτας, ο χρόνος στο ρολόι απέναντί μου σταμάτησε. Μια κολυμπήθρα βαφτίζει όλα τα χρώματα σε μαύρο, η επιθυμία καταλαγιάζει, παραχωρώντας έδαφος η Ύπαρξη στον θάνατο και στην ανυπαρξία. Ο νους ο άτιμος δεν βολεύεται στο τώρα, στη στιγμή, δολιχοδρομεί ανάμεσα στο χτες και στο αύριο. Αλλά κυρίως επιστρέφει στο Χτες.

Είχε κατεβάσει το Σιβηριανό ποτάμι πολύ νερό, εκείνο το φθινόπωρο. Πολύ νερό από τα βουνά και ξαφνικά μια καθημερινή μέρα το νερό πάγωσε. Εγώ στο γραφείο μου με τη σόμπα να καίει άφθονες λάρικες που κουβαλούσαν κάθε μέρα οι κρατούμενοι, επιστρέφοντας από τα ορυχεία χρυσού. Αν και το παράθυρο είναι κλειστό, ακούω το νερό κάτω από τον πάγο να κυλάει τον δρόμο του με εκκωφαντικό θόρυβο. Ο πάγος κάπου-κάπου τρίζει απόκοσμα, ενώ ο λευκός ατμός που αναδύεται μέσα από τις ρωγμές σε κάνει να νομίζεις πως το νερό κουβαλάει μαζί του φωτιά. Κουβαλούσε και κάναμε πως δεν το ξέραμε. Ήταν ο θυμός όλων ετούτων που βασανίσαμε στο όνομα της επανάστασης και μια μέρα φούντωσε και έγιναν εβδομήντα χρόνια στάχτη και αποκαΐδια.

Το φως ξεθωριάζει στο σούρουπο. Ένα διαβατάρικο πουλί πιανούμενο, ούτε πού ξέρω πώς το λένε οι ντόπιοι, πέφτει από κούραση πάνω στον πάγο. Μοιάζει με μικρή κότα, αλλά δεν είναι. Στον ουρανό οι φτερωτοί του σύντροφοι σβήνουν και χάνονται μέσα στην παγωμένη ενάργεια της μέρας και του ουρανού στο βάθος του παγωμένου Σιβηριανού ορίζοντα.

Πάνω στην ώρα φτάνει ο τελευταίος των κρατουμένων που επιστρέφει από το χιονισμένο ορυχείο με τον κορμό μιας λάρικας στην πλάτη. Να θυμίσω, γιατί δεν είναι φαντάζομαι ευρέως γνωστό, πως κάθε κρατούμενος, κάθε εχθρός του Λαού, υποχρεούται να φέρνει στο στρατόπεδο έναν κορμό λάρικας, κάθε βράδυ. Περιπατά αποκαμωμένος στο ίχνος που αφήνει η μέρα καθώς τη σκεπάζει η νύχτα. Το μονοπάτι παγωμένο αφήνει εδώ κι εκεί ελάχιστο χώμα να πατήσει με σιγουριά. Το

νερό βουίζει κάτω από το στρώμα του πάγου, οι θάμνοι καψαλισμένοι από την απρόσμενη παγωνιά. Τα πουλιά πετούν σασιτισμένα να βρουν κάπου να κρυφτούν. Το τοπίο αναδίδει μια απόκοσμη ομορφιά. Εγώ δεν έχω ακόμη ρωγμές να γλιστρήσει εντός μου το κάλλος. Στον κόσμο της τωρινής ανάμνησης όπου οι πράξεις και τα γεγονότα ανασυντίθενται με την αναγκαία επάρκεια που χρειάζεται η υπόσταση και η συνειδησή μου να βρει τις κατάλληλες λέξεις, να χαζολογήσουν εντός τους το νόημα και η ουσία των πραγμάτων, ώστε τα μαρτύρια εκείνου του κρατούμενου να περάσουν στην αθέατη πλευρά της λήθης και της λησμονιάς. Καθώς οι λέξεις είναι αμείλικτες βρίσκω πάτημα σε ένα σόφισμα, που Θεός οίδε πού το διάβασα, «η γυμνή αλήθεια είναι το καλύτερο ψέμα», και άρρητα μετατρέπω το γεγονός σε αντικατοπτρισμό. Εκείνος «εχθρός του Λαού» κι εγώ η τιμωρός χείρα του.

Βλέπει το πουλί αποκαμωμένο πάνω στον πάγο και ξαφνικά η κούραση και η απόγνωσή του χάνονται με μιας. Αφήνει προσεκτικά τον κορμό πάνω στον πάγο και τον φερμάρει, επιχειρώντας με ένα μακροβούτι να το πιάσει. Το πουλί, αν και εξαντλημένο, πετά σε χαμηλή πτήση, χτυπώντας χωρίς συντονισμό τα φτερά του, και καταφέρνει να πετάξει δυο μέτρα παραπέρα. Ο κουρασμένος άνδρας συνεχίζει να κυλιέται με ορμή στον πάγο, το ζωντανό όμως κάνει το μοιραίο λάθος, αντί να πετάξει μακριά, καταφεύγει να κρυφτεί μες στη ρωγμή του πάγου. Έχωσε τα χέρια στη ρωγμή, αλλά το πουλί μετακινήθηκε εσωτερικά κατά μήκος της. Σηκώθηκε, τα χέρια του αιμορραγούσαν από την τριβή τους στις μυτερές προεξοχές του πάγου. Το αίμα του έτρεχε κι έβαφε κόκκινο τον πάγο, που ακόμη άχνιζε απόκοσμο από το νερό που περνούσε και πήγαινε τον δρόμο του. Κόβει σαν λυσσασμένος ένα κλαδί από τον κορμό της λάρικας και το χώνει στη ρωγμή του πάγου. Το ζωντανό έβγαλε την τελευταία κραυγή απόγνωσης πριν ο κρατούμενος νούμερο 64754* του στρίψει αποφασιστικά το κεφάλι. Νέο αίμα πάνω στον πάγο αχνίζει τώρα, ενώ η ανυπο-

* 64754 ο αριθμός του κατάδικου συγγραφέα και ποιητή Βαρλάμ Σαλάμοφ.

μονησία στα μάτια του κρατουμένου να το ψήσει στη χόβολη της σόμπας του θαλάμου δεν κρύβεται!

Αφήνω με σαδιστικό τρόπο αυτό το πολιτικό βδέλυγμα, καταδικασμένος με το άρθρο 58*, καταδικάστηκε πολλές φορές ως εχθρός του Λαού. Είναι συγγραφέας και ποιητής, τρομάρα του, θα έχει όσες φαντασιώσεις θέλει, ενώ θα αργοψήνεται το πουλί που έπιασε. Αναλογίζομαι πως φαντασιώνεται ένα πασχαλινό γεύμα, το ζεστό κρέας να το μασάει με βουλιμία, αφού έχει να φάει κρέας χρόνια. Θα φαντάζεται τη λίγδα στα χέρια και στα χείλη του, καθώς θα ξεκοκαλίζει λαίμαργα το πουλί. Του φαίνεται από τώρα σε τι προσμονή βρίσκεται, ενώ η έκφραση στο πρόσωπό του προδίδει άνθρωπο στην υπέρτατη ηδονή! Στέκεται στην άκρη του παγωμένου ρέματος και το ξεπουπουλιάζει με απίστευτη βιασύνη. Με το κομμάτι του κλαδιού που το στρίμωξε στη ρωγμή του πάγου, του ανοίγει την κοιλιά και πετάει στο παγωμένο ρέμα τα αχνιστά ακόμη εντόσθιά του.

Το κρύβει κάτω από τη λερή φόρμα του, σηκώνει τον κορμό της λάρικας από τον πάγο και τραβάει πετώντας προς την πύλη με δανεικό κουράγιο από τη βεβαιότητα της μελλοντικής ηδονής. Τα πόδια του ποδοπατιούνται μεταξύ τους από την απίστευτη βιασύνη και όσο του επιτρέπει η κούραση να σκάβει για χρυσάφι στους μείον δέκα πέντε βαθμούς Κελσίου δώδεκα συνεχόμενες ώρες.

Πριν φτάσει και περάσει την πύλη, ανοίγω το παράθυρό μου και τον διατάζω να αφήσει τον κορμό κάτω και να έρθει στο γραφείο μου. Μυρίζει ανυπόφορα απλυσιά και τη φρέσκια μυρωδιά του σκοτωμένου κυνηγιού του. Τα γυμνά του χέρια στάζουν αίμα.

Μπαίνει στο γραφείο μου και απαγγέλλει έναν στίχο του Μιχαήλ Λέρμοντοφ: «οι κορυφές των βουνών κοιμούνται στο σκοτάδι της νύχτας». Παραλείπει τους υπόλοιπους στίχους

---

* Το άρθρο 58: τιμωρούσε «κάθε πράξη που στόχευε στην ανατροπή, διατάραξη ή αποδυνάμωση της Σοβιετικής εξουσίας των εργατών και αγροτών και της κυβέρνησης των εργατών και αγροτών.

και κοιτώντας με στα μάτια μου λέει υπαινικτικά «... περίμενε λίγο, κι εσύ, θα αναπαυτείς...»

«Σκότωσες, “σύντροφε ποιητή”», του λέω τη λέξη σύντροφος με όση δόση ειρωνείας διαθέτω, «εγώ σκοτώνω κάτι αντιδραστικά σκουλήκια σαν εσένα για το καλό του κόμματος κι επομένως για το καλό ολόκληρης της κοινωνίας κι εσύ για τον εαυτούλη σου και την πείνα σου, επομένως σκέφτεσαι κι εσύ σαν εμένα που είμαι δήμιος, κι αν σου δοθεί η ευκαιρία θα γίνεις ίδιος». Δεν μίλησε, μονάχα αναστέναξε βαθιά, καταχωνιάζοντας στις πτυχές του αναστεναγμού την εμφανή οργή του.

«Άσε το κυνήγι στο γραφείο, και να λογίζεις τον εαυτό σου τυχερό που δεν έχω όρεξη να σε στείλω να σε ψάξουν οι φρουροί αν έχεις κρυμμένο πάνω σου χρυσάφι», του λέω, και συνεχίζω να κοιτάζω τον πάγο που αχνίζει ακόμη αποσούρουπο δέος ερημιάς, καθώς η Σιβηριανή νύχτα καταφτάνει βιαστική. Το μίσος του εμφανές κρέμεται από το ύφος του και φτάνει μέχρι το χιόνι, σταφυλοπατώντας με τις γυμνές πρησμένες πατούσες του που είχαν πετρώσει και είχαν γίνει σαν οπλές αλόγου, λεκιάζοντας το λευκό χιόνι σε ματωμένο μαύρο χιόνι μιας συγκαλυμμένης οργής και μιας εμφανούς απόγνωσης. Η αναπνοή του είναι βαθιά, η εκπνοή έχει αφρούς και δαίμονες της οργής, του μίσους, της απόγνωσης, της απρέπειας, της άρρητης προσβολής και της πειθαρχημένης λύσσας. Το βλέμμα του δηλητηριώδες και οι λέξεις που επωάζονται στα ενδότερα της σκέψης ιοβόλες, θα βρουν θέση στο χαρτί κάμποσα χρόνια αργότερα που θα τον κάμουν μεγάλο συγγραφέα με παγκόσμια αποδοχή.

Νιώθω μια ανατριχίλα στην άδεια σακούλα των αρχιδιών μου που τα έκοψα μόνος μου στα έμπεδα της Βράχας. Για μια στιγμή η απόλυτη εξουσία μου πάνω του ραγίζει από αυτό το μίσος το τόσο τρομακτικό και τόσο αμείλικτο!

Αμείλικτο συνεχίζεται το χτύπημα στην πόρτα. Αμείλικτο και το βλέμμα του κρατούμενου καθώς έφευγε με χιλιάδες στίχους οργής και απόγνωσης που συσώρευε μέσα του, δεν άντεξε τις κακουχίες κι έγειρε άνεργος μετά από λίγα χρόνια στον

βυθό της ανυπόφορης λύπης του, ασάλευτος μες στον καιρό που οι αλλαγές τού έφεραν δόξα λογοτεχνικής αιωνιότητας.

Ενώ εμείς που κληθήκαμε φύλακες του μακρινού προορισμού μας, μας φίλησε το φίδι της απανθρωπιάς ανάμεσα στα μάτια, συνηθίσαμε το κρύο του Θανάτου. Αφού τα θύματα ήταν αριθμοί, δεν είχαν όνομα ούτε επίθετο, δεν μας ένοιαζαν. Η γλώσσα έχασε τα γράμματα. Η καρικατούρα του σκοπού μας ακόμη και τώρα μου δείχνει συχνά το αφρισμένο από λύσσα στόμα της και συντηρώ την κακότητα εντός μου. Το μαύρο επικράτησε! Πάει ο ήλιος, το φεγγάρι και τα αστέρια. Ολόμαυρο φως φεγγίζει στο σκοτάδι...

Την καρδιά μου και τα σπλάχνα μου κάπου τα έχασα στις πολλές χαμένες μάχες και τη σύγκρουση με την πραγματικότητα. Τη γλώσσα μου την έκοψα από μόνος μου, γι' αυτό μιλώ μονάχα νύχτες άναστρες και εγγαστρίμυθες. Τα χέρια μου τα πελέκησα και φύτεψα καινούργια από σίδηρο. Τα αρχίδια μου, ευτυχώς, τα έκοψα νωρίς, και οι γυναίκες που πόθησα κι ακόμη ποθώ δεν υπάρχει φόβος να γεννήσουν νέα τέρατα σαν εμένα. Κόντυνα πολύ το μπόι μου μες στο διάβα του χρόνου, και τελικά έγινα ένας ασήμαντος κακός ίσκιος που ο ύπνος του αιμορραγεί και τα όνειρά του ξερνούν σκοτωμένους!

Ολόμαυρο φως έχει όμως κι η φωνή που ακούγεται να λογομαχεί με τον Σέτο στην πόρτα της εισόδου που επέμενε να μάθει ποιος τάραξε τη μοναξιά τούτου του έρημου σπιτιού μας. Το χάλκινο κρόταλο συνέχιζε άρρυθμα να κοπανάει το σώμα της παλιάς μας πόρτας.

Σηκώνομαι με την πρόπουσα προσοχή μην και ξυπνήσω τον Γία και εμείς οι δυο χαθούμε στη στιγμή. Στέκομαι στο κεφαλόσκαλο της εσωτερικής σκάλας και αφουγκράζομαι. Λεπτομέρειες σκιών από καλλίγραμμα ασώματα σώματα του εφήμερου της φαντασίας αναστενάζουν άηχα, αθροίζοντας πολλαπλές στρώσεις από ψέματα και φανταστικές ιστορίες που λένε οι νύχτες στον εαυτό τους για να κυλάει ο άχαρος καιρός τους.